

ОБМЕЖЕННЯ УЧАСТІ, ПРИЗУПИНЕННЯ ПРАВ ТА ВИКЛЮЧЕННЯ ДЕРЖАВ ІЗ ООН: ЕВОЛЮЦІЯ, НОРМАТИВНІ ЗАСАДИ ТА СУЧАСНІ ПІДХОДИ

**ПАЗЮК Андрій Валерійович - доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри міжнародного та європейського права Державного університету
«Київський авіаційний інститут»**

ORCID ID: 0000-0002-1622-1671

УДК 341.123

DOI: <https://doi.org/10.71404/NP.2026.1.48>

Стаття присвячена комплексному дослідженню міжнародно-правових механізмів реагування Організації Об'єднаних Націй на порушення державами-членами їхніх статутних зобов'язань. Особлива увага приділяється аналізу процедур обмеження участі держав у роботі органів ООН, призупинення окремих прав членства, позбавлення права голосу та виключення зі складу Організації. На основі аналізу змісту статей 5, 6 і 19 Статуту ООН, а також практики Генеральної Асамблеї, Ради Безпеки та інших органів ООН, у статті розкрито юридичну природу відповідних інструментів та показано, що їх застосування значною мірою залежить від політичних чинників і співвідношення сил у міжнародній системі.

У роботі наголошується, що, попри наявність у Статуті ООН формальних процедур інституційної відповідальності, на практиці вони використовуються надзвичайно рідко або підлягають політичному блокуванню, зокрема через право вето постійних членів Ради Безпеки. З'ясовано, що найбільш застосовуваними є неформальні або напівформальні засоби впливу, такі як відмова у визнанні повноважень делегацій чи обмеження доступу до участі в окремих органах. Історичний досвід Ліги Націй та порівняльний аналіз її механізмів демонструють еволюцію інституту членства, а також виявляють, які інструменти міжнародної відповідальності були відтворені або змінені в системі ООН.

Узагальнення доктринальних підходів та аналіз конкретних прецедентів доводять, що ООН прагне поєднати принцип універсаль-

ності членства з потребою у підтриманні міжнародного миру й безпеки, що зумовлює обережність у застосуванні найбільш суворих санкцій. Зроблено висновок, що ефективність механізмів інституційного реагування багато в чому визначається політичною волею держав-членів, насамперед впливових акторів, та загальною конфігурацією міжнародних відносин.

Стаття може слугувати теоретичною та практичною основою для подальших досліджень інституційної відповідальності держав у межах ООН та інших міжнародних організацій, а також для удосконалення механізмів реагування на грубі й систематичні порушення міжнародного права.

Ключові слова: міжнародні організації; Організація Об'єднаних Націй; санкційні механізми; призупинення членства; припинення членства; міжнародне публічне право; виключення держави з ООН.

Постановка проблеми

Сучасна система міжнародної безпеки та міждержавної взаємодії значною мірою спирається на ефективне функціонування універсальних міжнародних організацій, серед яких Організація Об'єднаних Націй посідає провідне місце. Проте реальні механізми реагування на порушення державами-членами їхніх зобов'язань, передбачені Статутом ООН, залишаються суперечливими як з точки зору їхньої юридичної природи, так і практичного застосування. Формально Статут закріплює низку заходів інституційного впливу: від обмеження участі та при-

зупинення окремих прав до повного виключення держави з Організації. Водночас практика свідчить, що більшість цих інструментів або застосовуються вкрай рідко, або потребують додаткової інтерпретації, що породжує дискусії щодо меж повноважень органів ООН та легітимності таких рішень.

Проблема посилюється тим, що сучасні конфлікти, збройні агресії та систематичні порушення міжнародного права з боку окремих держав актуалізують питання, чи здатна ООН дієво використовувати наявні механізми інституційної відповідальності. Наявність права вето у постійних членів Ради Безпеки створює структурні перешкоди для застосування статей 5 і 6 Статуту, що ставить під сумнів ефективність моделі колективної безпеки загалом. Крім того, у практиці Організації з'явилися неформальні або політико-процедурні форми впливу, такі як відмова у визнанні повноважень делегацій чи ненадання права участі в органах ООН, які не передбачені Статутом, але фактично виконують функцію санкцій.

Узагальнення доктринальних підходів і аналіз практики ООН свідчать про існування розриву між формально закріпленими повноваженнями та реальними механізмами їх реалізації. Саме тому дослідження правової природи інструментів інституційної відповідальності, умов їхнього застосування та політичних чинників, що впливають на роботу ООН, є необхідним для розуміння того, наскільки дієвими є механізми впливу на держави-порушницю у сучасних міжнародних відносинах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Проблематика застосування санкційних та квазісанкційних механізмів у діяльності Організації Об'єднаних Націй посідає помітне місце у сучасній міжнародно-правовій доктрині. У працях Г. Кельзена, Дж. Клабберса, С. Матіаса, С. Тренгове, М. Халберстама та інших авторів розглядаються питання інституційної природи членства в ООН, меж дискреційних повноважень її органів, а також юридичні підстави й політичні наслідки застосування таких заходів, як призупинення прав членства, обмеження участі,

позбавлення права голосу чи неприйняття повноважень делегацій. Значна частина досліджень акцентує увагу на співвідношенні формальних процедур Статуту ООН та фактичної практики, що часто виходить за межі строго визначених норм і відображає політичні реалії функціонування Організації. Водночас попри наявність ґрунтовних напрацювань щодо окремих аспектів санкційних механізмів ООН та практики Генеральної Асамблеї комплексне дослідження всіх форм реагування ООН на порушення державами-членами своїх зобов'язань все ще залишається недостатньо представленим у науковій літературі. Це створює потребу в систематизації підходів, узагальненні доктринальних позицій та критичній оцінці ефективності наявних механізмів у контексті сучасних викликів міжнародного правопорядку.

Отже, **мета цієї статті** полягає в комплексному аналізі міжнародно-правових механізмів реагування на порушення державами-членами своїх зобов'язань в рамках Організації Об'єднаних Націй, зокрема процедур призупинення прав, обмеження участі, позбавлення права голосу та виключення зі складу Організації. Такий аналіз спрямований на з'ясування юридичної природи відповідних інструментів, їхнього фактичного застосування, а також політичних і інституційних факторів, що зумовлюють їхню ефективність або неефективність у сучасних міжнародних відносинах.

Методологічна основа дослідження ґрунтується на поєднанні загальнонаукових і спеціально-правових методів, що забезпечують комплексне вивчення міжнародно-правових механізмів реагування на порушення державами-членами зобов'язань у рамках ООН. Зокрема, застосовується формально-юридичний метод для аналізу змісту статей 5, 6 і 19 Статуту ООН, практики їх тлумачення та процедурних особливостей їх реалізації. Порівняльно-правовий метод використано для зіставлення механізмів Ліги Націй та Організації Об'єднаних Націй з метою виявлення еволюції інституту санкцій і членства. Історико-правовий метод дає змогу відтворити розвиток відповідних

норм у контексті становлення системи колективної безпеки. Крім того, структурно-функціональний метод застосовується для оцінки ролі органів ООН у реалізації санкційних процедур та їх інституційної взаємодії. Емпіричну базу дослідження становлять документи міжнародних організацій, резолюції Генеральної Асамблеї та Ради Безпеки, а також наукові джерела, що дозволяє забезпечити об'єктивність і достовірність отриманих висновків.

Виклад основного матеріалу

Перед тим як розглядати сучасні підходи до питання можливості виключення держави з Організації Об'єднаних Націй, доцільно звернутися до історичних витоків цього механізму, що бере початок у практиці Ліги Націй. Саме в межах Ліги було сформульовано перші процедурні та змістовні засади, які регламентували виключення держав-членів за порушення їхніх міжнародних зобов'язань. Аналіз цього досвіду дозволяє зрозуміти логіку розвитку санкційних повноважень міжнародних організацій, виявити їхні первинні цілі та обмеження, а також простежити, яким чином інституційні рішення міжвоєнного періоду вплинули на формування сучасної моделі членства й відповідальності держав у рамках ООН.

Так, положення Статуту Ліги Націй передбачали чітко сформульовану норму, яка дозволяла виключення держави-члена. Відповідно до статті 16(4) таке рішення могло бути ухвалене у разі порушення будь-якого зобов'язання за Статутом [5]. Процедура виключення вимагала одностайного голосування Ради без участі держави, що вчинила порушення. На відміну від підходу, закріпленого у Віденській конвенції про право міжнародних договорів, Статут Ліги Націй не обмежував можливість виключення лише істотним порушенням, а допускав застосування санкцій за недотримання будь-якого правила. Так само не висувалася умова наявності умислу чи іншої форми вини з боку держави-порушника.

Дослідники зазначають, що основною метою такого механізму було запобігання ситуаціям, коли недобросовісний член міг би блокувати рішення Ради або Асамблеї,

для ухвалення яких вимагалася одностайність. Генеральний секретар Ліги розтлумачив статтю 16(4) і як таку, що поширюється на випадки невиконання фінансових зобов'язань перед організацією. Практика застосування цієї статті свідчить, що пропозиція про виключення Ліберії за толерування рабства не була підтримана Радою. Щодо Німеччини, Італії та Японії питання про їхнє виключення формально не порушувалося, оскільки ці держави самостійно вийшли з Ліги (Німеччина та Японія — у 1933 році, Італія — у 1937-му). Єдиним випадком фактичного виключення стало усунення СРСР у відповідь на збройну агресію проти Фінляндії 30 листопада 1939 року. Рішення про позбавлення СРСР членства було визнано ухваленим одностайно, хоча Китай, Фінляндія, Греція та Югославія утрималися [9, с. 375].

Хоча рішення Асамблеї та Ради Ліги подавалися як такі, що лише констатують фактичний стан відносин, міжнародно-правова доктрина розглядає їх як акти установчого характеру, тобто такі, що були необхідними для юридичного припинення членства СРСР. Після цього СРСР був також визнаний таким, що втратив членство в Міжнародній організації праці (МОП), оскільки не подав належного повідомлення про бажання залишитися членом МОП після виключення з Ліги. Повернувся він до МОП лише у 1954 році. Така правова ситуація пояснюється тим, що за первісною редакцією Конституції МОП 1919 року членство в організації було прямо пов'язане зі статусом держави-члена Ліги Націй.

Переходячи від історичного досвіду Ліги Націй до сучасної нормативної конструкції членства в ООН, слід звернути увагу на інститут тимчасового призупинення прав і привілеїв держави-члена, передбачений статтею 5 Статуту ООН. Цей механізм, хоч і значно відрізняється від підходів міжвоєнного періоду, становить важливий елемент системи колективної безпеки та інструмент реагування на серйозні порушення державою цілей і принципів Організації. Аналіз положень статті 5 дозволяє простежити трансформацію ідеї санкційного впливу міжнародної організації на своїх членів, а також

зрозуміти, як сучасне міжнародне право поєднує прагнення до універсальності членства з необхідністю підтримання ефективного функціонування Організації.

Так, стаття 5 Статуту Організації Об'єднаних Націй передбачає, що держава-член, щодо якої Рада Безпеки застосувала превентивні або примусові заходи, може бути тимчасово позбавлена можливості користуватися своїми правами та привілеями в Організації. Таке рішення ухвалюється Генеральною Асамблеєю на підставі відповідної рекомендації Ради Безпеки [12]. Водночас відновлення цих прав і привілеїв належить виключно до компетенції Ради Безпеки, що підкреслює центральну роль цього органу в оцінці поведінки держави та подальшому визначенні ступеня її участі в діяльності ООН. Незабаром після прийняття Статуту Ганс Кельзен зазначав, що призупинення можливості здійснювати права члена могло б розглядатися як належний санкційний засіб у відповідь на порушення державою своїх зобов'язань у межах Організації [3, с. 505].

На практиці жодна держава-член ООН не була формально відсторонена від здійснення своїх прав і привілеїв відповідно до статті 5 Статуту ООН. Ця норма, попри її чітке закріплення, фактично не застосовувалася у своєму первісному вигляді, що свідчить про надзвичайну обережність Організації щодо будь-яких рішень, здатних обмежити участь держави у діяльності ООН як універсальної міжнародної інституції. Водночас окремі органи системи ООН використовували механізми тимчасового відсторонення в інший, більш вузький спосіб. Зокрема, у 2011 році Генеральна Асамблея ухвалила резолюцію 65/265, якою призупинила повноваження Лівії як члена Ради ООН з прав людини [11]. Це рішення стало значущим прецедентом, оскільки показало можливість точкового впливу на державу-порушника без застосування повної процедури статті 5 Статуту, що була б політично надзвичайно складною [7, с. 259].

Подібні випадки виникали й за межами Ради з прав людини. Так, Конференція ООН з торгівлі та розвитку, що має статус постійного допоміжного органу, ухвалила

рішення про тимчасове відсторонення Південно-Африканської Республіки в період апартеїду. Це рішення мало радше політичний, ніж юридичний характер, і спричинило дискусію щодо його правомірності. Юридичне управління Секретаріату ООН наголосило на тому, що повноваження щодо призупинення прав члена Організації належать виключно Генеральній Асамблеї та не можуть бути делеговані допоміжним органам. Відповідно дії Конференції ООН з торгівлі та розвитку поставили питання щодо меж автономності таких органів та допустимого обсягу їхніх санкційних повноважень.

Варто також згадати про ситуацію із Південно-Африканською Республікою у рамках діяльності Всесвітнього поштового союзу. ПАР у різні періоди фактично відсторонювали від участі у пленарних засіданнях, що було зумовлено міжнародним осудом політики апартеїду. Однак такі заходи не супроводжувалися формальним припиненням її членства, що свідчить про прагнення міжнародних організацій застосовувати політичні механізми тиску без переходу до юридично складних процедур виключення чи офіційного призупинення членства. Цей досвід загалом підкреслює, що міжнародні інституції часто обирають неформальні або напівформальні інструменти впливу, намагаючись зберегти баланс між ефективністю реагування та принципом універсальності організації [4, с. 164].

Питання виключення держави з Організації Об'єднаних Націй, врегульоване статтею 6 Статуту ООН, посідає особливе місце в системі інструментів інституційної відповідальності держав. На відміну від призупинення прав членства, виключення є найбільш радикальним засобом реагування на порушення фундаментальних принципів, закріплених у Статуті. Цей механізм від початку замислювався як крайній захід, застосування якого можливе лише за наявності серйозних і тривалих порушень, що ставлять під сумнів здатність держави діяти як добросовісний член міжнародного співтовариства. Аналіз юридичної природи статті 6, її процедурних вимог та політичних передумов дозволяє зрозуміти, чому цей інструмент досі не застосовувався на практиці,

попри неодноразові дискусії щодо його потенційної актуалізації у сучасних міжнародних відносинах.

Стаття 6 Статуту ООН встановлює, що держава-член, яка систематично та тривалий час порушує принципи, закріплені у Статуті, може бути виключена з Організації рішенням Генеральної Асамблеї на підставі рекомендації Ради Безпеки. Згідно зі статтею 18 Статуту таке рішення потребує підтримки двох третин членів Асамблеї, що підкреслює його винятковий характер. Водночас вирішальна роль у процедурі виключення належить Раді Безпеки, оскільки саме її рекомендація є юридично необхідною передумовою для ухвалення рішення Асамблеєю. Рада Безпеки володіє широкою дискрецією, як фактичною, так і юридичною, а постійні члени Ради, маючи право вето, фактично захищені від будь-яких спроб застосувати до них цю процедуру.

У науковій літературі наголошується на виразно політичному характері механізму виключення, адже рішення щодо того, чи вважається держава такою, що послідовно порушує принципи Статуту, неминуче залежить від політичних оцінок, а не лише від юридичних критеріїв. Дослідники зазначають, що питання виключення майже завжди опинялося під впливом політичних міркувань, зокрема завдяки здатності постійних членів Ради Безпеки блокувати будь-яке небажане рішення [1, с. 98]. У цьому контексті вказується, що держави-члени ООН виявляли значну стриманість щодо застосування статей 3(1) і 6 Статуту, які формально допускають обмеження чи припинення членства у випадку серйозних порушень.

На практиці найпоширенішим способом висловити осуд щодо поведінки держави стало не формальне виключення чи відсторонення, а відмова визнавати легітимність або повноваження представників уряду, що де-факто призводило до їх недопуску на засідання органів ООН. Такий підхід розглядався як менш конфронтаційна альтернатива, яка дозволяла міжнародній спільноті висловити незгоду з діями держави, не руйнуючи водночас принципу універсального членства.

Після Другої світової війни та у контексті формування двох політичних блоків досягти консенсусу щодо критеріїв «антисоціальної» або агресивної міжнародної поведінки стало надзвичайно складно. Це призвело до ще більшої неготовності держав схвалювати радикальні заходи у вигляді виключення, оскільки збереження максимально широкої участі країн у діяльності ООН розглядалося як ключовий елемент підтримання міжнародного миру та стабільності. Таким чином, прагнення до універсальності членства та політична поляризація значною мірою зумовили той факт, що стаття 6 Статуту ніколи не була застосована на практиці [6, с. 477].

Поряд із механізмами призупинення прав членства та можливістю виключення держави зі складу Організації, Статут ООН містить окремий інструмент, спрямований на забезпечення належного виконання фінансових зобов'язань державами-членами. Стаття 19 Статуту передбачає можливість тимчасового позбавлення держави права голосу в Генеральній Асамблеї у разі суттєвої заборгованості зі сплати обов'язкових внесків. На відміну від політично чутливих заходів, пов'язаних із санкціями чи виключенням, цей механізм має переважно адміністративно-бюджетний характер і покликаний підтримувати стабільність фінансування Організації. Аналіз змісту статті 19 дозволяє оцінити, яким чином ООН врівноважує принцип рівності держав-членів з необхідністю забезпечення їхньої фінансової дисципліни та ефективного функціонування всієї системи.

Стаття 19 Статуту ООН встановлює спеціальний режим санкцій, що полягає в обмеженні права голосу держави-члена Генеральної Асамблеї у випадку значної заборгованості перед Організацією. Відповідно до її положень, держава, яка не сплатила свої внески у такому обсязі, що загальна сума боргу дорівнює або перевищує внески за попередні два повні роки, втрачає право брати участь у голосуванні в Генеральній Асамблеї. Однак стаття одночасно передбачає виняток: Генеральна Асамблея може дозволити такій державі зберегти право голосу, якщо дійде висновку, що несвоєчасна сплата внесків зумовлена обставинами, які

не перебувають під контролем відповідної держави [8, с. 195].

Цей механізм має обмежений характер і не впливає на інші аспекти статусу держави в ООН: позбавлення права голосу не означає ані призупинення її членства, ані звільнення від виконання зобов'язань. У доктрині підкреслюється, що стаття 19 стосується виключно процедурної можливості участі держави в ухваленні рішень, не торкаючись її правосуб'єктності чи загальних прав і обов'язків у межах Організації.

Попри чітке формулювання, яке на перший погляд передбачає автоматичне застосування санкції («shall have no vote»), практика ООН свідчить про інше. Генеральна Асамблея фактично прийняла підхід, згідно з яким рішення про позбавлення права голосу не вважається таким, що діє автоматично, а потребує політичного підтвердження. У своїх звітах Асамблея наголошує, що дія цього положення реалізується шляхом досягнення консенсусу між державами-членами, а не шляхом формального озвучення автоматичного наслідку.

У післявоєнний період статтю 19 застосовували порівняно рідко. Найчастіше згадують приклади Гаїті у 1963 році та Домініканської Республіки у 1964 році, які втратили право голосу через несплату обов'язкових внесків. Ці випадки демонструють, що механізм статті 19 використовується радше як винятковий захід фінансової дисципліни, а не як інструмент політичного тиску, що узгоджується з прагненням держав зберегти інклюзивний характер Генеральної Асамблеї [4, с. 109].

Одним із найгнучкіших і водночас найменш формалізованих механізмів реагування міжнародних організацій на порушення державами їхніх зобов'язань є відмова у визнанні повноважень делегації. На відміну від процедур призупинення прав членства чи виключення зі складу організації, нерозгляд або відхилення акредитивних листів представників певної держави не ґрунтується на чіткій нормі Статуту ООН, але спирається на практику акредитаційних комітетів та політичний розсуд держав-членів. Такий інструмент дозволяє міжнародній спільноті висловити неприйняття дій уряду,

який утратив легітимність або діє всупереч фундаментальним принципам Організації, не вдаючись до формальних і процедурно складних санкцій. Відмова у визнанні повноважень, таким чином, стала дієвим засобом впливу, який поєднує політичну доцільність із мінімальним втручанням у загальний інституційний баланс ООН.

Хоча розгляд повноважень делегатів держав у Генеральній Асамблеї зазвичай має бути суто процедурною та технічною дією, на практиці цей механізм неодноразово перетворювався на інструмент політичного впливу. Процедура, яка за задумом покликана підтверджувати легітимність представництва держави в Асамблеї, інколи застосовується для фактичного позбавлення певних країн можливості брати участь у роботі Організації. Таким чином, відмова у затвердженні повноважень делегації стала формою санкції, яка не передбачена текстом Статуту ООН, але використовується як засіб висловлення колективного міжнародного осуду.

Одним із найбільш відомих прикладів є рішення Генеральної Асамблеї 1974 року відхилити повноваження делегації Південно-Африканської Республіки через її політику апартеїду. Наслідком такого рішення стало фактичне усунення делегації від участі в роботі Асамблеї: вона не могла ані виступати, ані брати участь у голосуваннях. Лише після демократичної трансформації країни у 1994 році її повноваження були відновлені. Подібні дискусії виникали і щодо Ізраїлю, коли у 1982 році в Асамблеї було зроблено спробу не визнати його делегацію, хоча в підсумку таке рішення не було ухвалено [2, с. 179]. Ще складнішою була ситуація, пов'язана з представництвом Китаю. Формально питання не розглядалося як виключення Республіки Китай (Тайваню) та прийняття Китайської Народної Республіки, оскільки ООН вважала, що Китай як держава залишається одним і тим самим суб'єктом. Однак у 1971 році повноваження делегації Республіки Китай було відхилено, а представництво КНР натомість було визнано на підставі резолюції Генеральної Асамблеї [10]. Таким чином, через інструмент затвердження повноважень фактично було змінено державне представництво без

застосування формальної процедури виключення чи прийняття.

Висновки

Проведений аналіз засвідчує, що механізми інституційного реагування Організації Об'єднаних Націй на порушення державами їхніх міжнародних зобов'язань суттєво різняться за своїм змістом, правовою природою та політичною чутливістю. Історичний досвід Ліги Націй сформував первинні моделі виключення та обмеження членства, проте в ООН ці інструменти набули значно обмеженішого застосування. Жодного разу не було використано процедуру виключення держави відповідно до статті 6 Статуту, а призупинення прав членства за статтею 5 також залишилося радше теоретичним засобом, ніж дієвим інструментом санкційної політики. Натомість на практиці найбільш поширеними засобами стали непрямі або політично гнучкі форми впливу — тимчасове позбавлення права голосу, відмова у визнанні повноважень делегації чи точкове обмеження участі в діяльності окремих органів. ООН віддає перевагу політико-дипломатичним механізмам тиску, які дозволяють висловити колективний осуд дій держави, не підриваючи водночас принципу універсальності членства. Такий підхід забезпечує інституційну стабільність Організації, але водночас ставить питання про ефективність існуючих процедур у випадках грубих і систематичних порушень міжнародного права.

Література

1. Archer, C. (2001). *International organisations* (3rd ed., pp. 98–99). Routledge.
2. Halberstam, M. (1984). Excluding Israel from the General Assembly by a rejection of its credentials. *American Journal of International Law*, 78, 179.
3. Kelsen, H. (1946). Sanctions in international law under the Charter of the United Nations. *Iowa Law Review*, 31, 505–506.
4. Klabbbers, J. (2009). *An Introduction to International Institutional Law* (2nd ed.). Cambridge University Press.
5. League of Nations. (1919). *The Covenant of the League of Nations* (Annex to the Treaty of Versailles). British Government Publishing.

6. Makarczyk, J. (1982). Legal basis for suspension and expulsion of a state from an international organization. *German Yearbook of International Law*, 25, 477.

7. Mathias, S., & Trengove, S. (2016). Membership and representation. In J. Klabbbers, Å. Wallendahl, & I. B. Johnstone (Eds.), *The Oxford handbook of international organizations*. Oxford University Press.

8. Schermers, H. G. (1980). *International institutional law*. Kluwer.

9. Sohn, L. B. (1964). Expulsion or forced withdrawal from an international organization. *Harvard Law Review*, 77, 1381.

10. United Nations General Assembly. (1971, October 25). *General Assembly Resolution 2758 (XXVI)*.

11. United Nations General Assembly. (2011, March 1). *Suspension of the rights of membership of the Libyan Arab Jamahiriya in the Human Rights Council: Resolution A/RES/65/265*. <https://www.securitycouncilreport.org/un-documents/document/libya-a-res-65-265.php>

12. United Nations. (1945). *Charter of the United Nations*. <https://www.un.org/en/about-us/un-charter>

RESTRICTIONS ON PARTICIPATION, SUSPENSION OF RIGHTS, AND EXPULSION OF STATES FROM THE UNITED NATIONS: EVOLUTION, NORMATIVE FOUNDATIONS, AND CONTEMPORARY APPROACHES

The article offers a comprehensive analysis of the international legal mechanisms employed by the United Nations to respond to violations of Charter obligations committed by its member states. Particular attention is devoted to the examination of procedures aimed at restricting state participation in the work of UN bodies, suspending specific membership rights, depriving states of their voting rights, and expelling them from the Organisation. Drawing on an analysis of Articles 5, 6, and 19 of the UN Charter, as well as the practice of the General Assembly, the Security Council, and other UN organs, the study elucidates the legal nature of these instruments and demonstrates that their practical application is largely determined by

political factors and power dynamics within the international system.

The article highlights that, despite the existence of formal procedures of institutional responsibility within the UN Charter, in practice these mechanisms are invoked only rarely or become subject to political obstruction, particularly due to the veto power of the permanent members of the Security Council. It is established that informal or semi-formal tools—such as denying credentials to delegations or restricting access to the work of certain bodies—have proven to be the most frequently applied measures. The historical experience of the League of Nations and the comparative analysis of its mechanisms illustrate the evolution of the institution of membership and reveal which instruments of international responsibility have been preserved or transformed within the UN framework.

A synthesis of doctrinal approaches and an examination of specific precedents indicate

that the UN seeks to balance the principle of universal membership with the need to maintain international peace and security, which explains the Organisation's cautious approach to applying the most severe sanctions. The study concludes that the effectiveness of institutional response mechanisms is largely shaped by the political will of member states—particularly influential actors—and by the broader configuration of international relations.

This article may serve as a theoretical and practical foundation for further research on the institutional responsibility of states within the UN and other international organisations, as well as for improving mechanisms aimed at addressing grave and systematic violations of international law.

Keywords: international organizations; United Nations; sanction mechanisms; suspension of membership; termination of membership; public international law; expulsion of a state from the UN.